

Halitóza- zápach z úst

Autor: Bc. Blšáková Tatiana, dentálna hygienička

Pracovisko: Neštátna zubná ambulancia,

MUDr. Danielová Viera, Uzlovská 2, Martin

Úvod

Zápach z úst je v súčasnosti pre mnohých nepríjemnou a tabuizovanou témou. Naše vlastné vnímanie potláča vnímanie zápachu vytváraného vlastným telom. Táto schopnosť nás utvrdzuje v tom, že nás sa halitosis netýka. Pokiaľ je zápach z úst zistený u pacienta pri vyšetrení, začneme pátrať po jeho príčinách, môže byť často dôležitou prvou indíciou pre rad možných ochorení. Halitóza je všeobecný termín pre nepríjemný dych, až silný zápach vydychovaného vzduchu z úst. /lat. dych- halitus/. Postihuje 50-65% celkovej populácie z nich 90% prípadov sa týka ochorení v dutine ústnej: kazy, zápaly parodontu, nánosy plaku na zuboch, ďasnách a jazyku v 10% sú príčinou otolaryngologické problémy, ako: zápal prínosových dutín a tonsíl, poruchy metabolizmu, žalúdočné dysfunkcie, infekčné ochorenia, poruchy látkovej výmeny, celkové ochorenia pľúc... /Rosenberg, 1990/ Zápach z úst sa pre postihnutých a ich okolie môže rozvinúť na silne zaťažujúci rušivý faktor, ktorý zhoršuje kvalitu ich života.

Pri komunikácii s pacientom trpiacim halitózou sa môžeme stretnúť so zábranami, ktoré sa dajú prekonať dvomi spôsobmi: priamou otázkou: „Trpíte halitózou?“, ale vždy za zatvorenými dvermi a v kludnom prostredí, bez vyrušovania ostatných členov tímu a telefónu, aby mohla vzniknúť nerušená atmosféra pre rozhovor o nepríjemnej téme a mohli sme si získať pacientovu dôveru /Fillipi, 2005/. Druhou možnosťou pre získanie informácií je dotazník vytvorený v rámci oddelenia, alebo anamnestický lístok, aby pacient videl, že vyšetrenie zápachu úst je súčasťou bežného vyšetrenia.

Vyšetrenie zápachu z úst môže byť subjektívne, alebo objektívne. Objektívne vyšetrenie, pomocou plynových chromatografov. Pacient dýcha cez trubičku do prístroja, pričom senzory zaznamenávajú zlúčeniny súvisiace s halitózou. Subjektívne hodnotíme zápach z úst na základe cítenia zápachu z rôznej vzdialenosti. 1. stupeň je slabý zápach z úst, ktorý cítime iba pri ošetrovaní pacienta priamo z úst, 2. stupeň je priemerný zápach z úst, ktorý cítiť pri rozprávaní s pacientom do vzdialenosti 30-40cm. 3. stupeň je silný zápal, ktorý cítime už po príchode pacienta do ambulancie zo vzdialenosti 1 metra /Kovaľová 2010/

Musíme rozlišovať medzi krátkodobou sa vyskytujúcim zápachom z úst v dôsledku požitia silne páchnucich jedál, ako sú cibuľa, cesnak a pod., a trvalým ústnym zápachom.

Ten môže mať príčinu priamo v ústach pacienta.

Príčiny v ústach pacienta. Zvyšky jedál nahromadené v našich zubných defektoch, na jazyku, v priveľkých medzizubných priestoroch v okolí zubných náhrad ako korunka či mostík, ale najčastejšie paradontózne vačky, poskytujú výborný priestor pre osídlenie mikroorganizmami. Rozkladom organických látok v ústach vznikajú zlúčeniny síry: sírovodík H₂S, metylmerkaptan CH₃SH, tie sú zdrojom nepríjemného ústneho zápachu. Zlúčeniny síry sú pre tkanivá v ústnej dutine, ale aj celý organizmus veľmi škodlivé:

- znižujú obranný účinok tkanív paradontu-
- zvyšujú priepustnosť tkaniva epitelu- štiepenie väzieb medzi fibroblastami
- zvyšujú produkciu toxického aktívneho kyslíka v tkanivách paradontu- vzniká pri fagocytóze PMNL
- majú karcinogénne účinky- ich pôsobením vzniká „reactive oxygen species“, dochádza k hromadeniu voľných radikálov, ktoré poškodzujú priamo bunky, alebo DNA buniek, čo vedie k nádorovému bujneniu /Kovaľová 2010/

Stúpajúca hodnota pH v ústach, znížené slinenie, prípadné nočné chrápanie a dýchanie ústami tento problém len znásobujú. V noci je navyše znížená tvorba slín, takže zápach z úst je najintenzívnejší práve ráno po zobudení.

Infekcie v ušiach, nose a krku /ORL/. U ľudí, ktorí často trpievali angínami, bývajú tonsily často veľmi zjazvené po opakovaných zápaloch a vytvárajú sa v nich lakúny, kde ostávajú kúsok potravy, olúpaný epitel a baktérie, ktoré sa tam usídli, sú často zdrojom chronickej infekcie. Tu je pre dentálnu hygienu dôležitá spolupráca so stomatológom a následne s ORL lekárom. K ďalším príčinám patria: zápal dutín, zápal hltanu, chronická rinitída a ojedinele aj polypóza nosa /Delanghe a kol.,1999/

Liaky, ktoré spôsobujú sucho v ústach – antidepresíva , alebo antihistaminiká.

Metabolické ochorenia. Pri diabetes mellitus je zápach z úst po ovocí- sladký, pretože sa dychom vylučujú ketóny. Pri zlyhávaní obličiek vzniká zápach po moči. Žalúdočné ťažkosti, napríklad reflux, zápaly žalúdka, infekcia baktériou *Helicobacter pylori* , môžu byť tiež zdrojom zápachu z úst. Tu je dôležitá spolupráca s gastroenterológom.

Jedlo a tabak. Jedná sa o stravu obsahujúcu síru: cibuľa, cesnak, brokolica. Niektoré druhy syrov. Jedná sa o odstrániteľný problém. Príjem veľkého množstva kávy, nakoľko po užití kávy dochádza k vysušeniu úst v dôsledku anticholinergného pôsobenia kofeínu a prchavé zlúčeniny síry sa môžu ľahšie uvoľňovať. Tabak tiež znižuje slinnú sekréciu/Preti a kol.1992/.

Liečba halitózy

Pacienta treba upozorniť, že ani žuvačky, ani mentolové cukríky zápach neodstránia, iba prekryjú na krátku dobu. Efekt mentolu veľmi rýchlo vyprchá a navyše cukor, ktorý mentolové cukríky obsahujú je živnou pôdou pre baktérie. Zdravému človeku by trvalo páchnuť z úst nemalo. Zápach je iba dôsledkom ochorenia, po odstránení príčiny, vymizne.

Dôkladná zubná hygiena je prvým krokom, ktorý odporúčame pri halitóze.

Vhodná je návšteva dentálnej hygieničky, ktorá vám odporučí vhodné pomôcky a techniku čistenia a dočisťovania zubov, pretože „len“ zubná kefka nestačí. Na dočistenie zubov je potrebné využiť aj dentálnu niť, prípadne medzizubné kefky, aby sme čo najúčinnejšie vyčistili medzizubné priestory. Jedna návšteva u dentálnej hygieničky nestačí, o dutinu ústnu sa staráme pravidelne v kontrolách, zvlášť, ak sa jedná o parodontologického pacienta, sú pravidelné kontroly nevyhnutné. Nesmieme vynechať ani čistenie jazyka, ktorým odstraňujeme plak z jeho povrchu. Ak sú na jazyku hrubšie povlaky /Lingua vilosa/, čistenie jazyka je potrebné aj 2-3x denne. Liečbu zápachu z úst podporujeme aj výplachmi ústnou vodou proti halitóze. Z chemických prostriedkov odporúčame:

- chlorhexidín - ktorý bráni usadeniu baktérii na povrchy slizníc a zubov. Má aj vedľajšie účinky, sfarbuje zuby, mení vnímanie chuti, preto sa užíva 8-10dní.
- amínfluorid a fluorid cínny – aktívne pôsobenie proti kazu + antibakteriálny účinok
- ióny zinku – vytvárajú nerozpustné sulfidy a tým neutralizujú prchavé zlúčeniny síry o 90% v priebehu 3 hodín /Yaegaki, Suetaka, 1989/
- aromatické étery a esenciálne oleje – potláčajú enzymatickú premenu aminokyselín na prchavé zlúčeniny síry.

V prípade pretrvávajúceho zápachu, aj napriek dostatočnej ústnej hygiene **konzultujeme s ORL lekárom, prípadne s iným špecialistom.**

Záver

Ústna dutina je vstupnou bránou do nášho tela a zdravému človeku by nemalo trvalo páchnuť z úst. Zápach z úst je výsledkom buď jedného problému, alebo viacerých pôsobiacich faktorov. Pre postihnutých a ich okolie je silne zaťažujúcim a rušivým faktorom. Ako zdravotníci by sme sa mali na pacienta pozerat' komplexne a vedieť mu poskytnúť dostatok informácií a potrebnú odbornú pomoc, aby sme zvýšili kvalitu jeho života.

Zoznam použitej literatúry

1. KOVALOVÁ, E.,: Dentálna hygiena II./ vydanie publikácie je plánované do konca roku 2010/
2. WILKINS, M., E : Clinical Practise of Dental Hygienist, Philadelphia: Lippincot, Williams and Wilkins, 8th ed., 1999
3. Prophylaxis dialogue /Magazín ústnej prevencie, Rosenberg, Fillipi, Preti a kol.,Yaegaki, Suetaka, Delanghe a kol./
4. www.sviezidych.sk

Kontaktná adresa :

Bc. Blšáková Tatiana
Dentálna hygiena
Neštátna zubná ambulancia
MUDr. Danielová Viera
Uzlovská 2, Martin 036 01
0917 675 440, bls@centrum.sk